
a félbemaradásra váró katedrális II.

TANDORI DEZSŐ

„Míg a várost fel nem veri a gyom”
(Jékely)

Most rövidülnek soraim,
ahogy bizonyos nappalok.
Tizen-valahány évesen
azt mondtam, természetesen,
hogy „nem vagyok”, hogy „nem leszek”,
és ültem közben a Vároldalban,
egy üres kertben, rom közt, a gazban,
mellettem háló, teniszfelszereléssel,
s én megint nem mentem ki az edzésre,
a Pozsonyi útra. Mostanában,
ha, ritkán, arra járok, látom,
nincs is meg az a pálya,
és házak-telkek árapálya
valószínűleg elsodorta
azt a romkertet is, ahol
belemélyedtem a Volksstimmébe, a Sportba,
és a hegyi menőkről olvashattam,
kuporogva a domboldalban.
S mikor alkonyodott, időm
lejárt, elindultam haza.
Emlékszem, egyszer a Vasas—
Rapid meccset közvetítették
(kilenc-kettő lett az eredmény,
ebből kikövetkeztethető az évszám).
Így ment ez, gondolom, hétszám,
és a gondolatársítások ellenkezője
emlékezetemet most valamiképp megóvja,
hogy egészen természetesen
eszembe jusson, mi történt még
akkoriban velem. (Gimnáziumba
jártam?) Ennyi idő múltával

mindenesetre elmondhatom:
fütyültem a lányokra és fiúkra,
voltak „bizonyos problémáim”,
de furcsa! (egyrészt, hogy az akkor
irodalmi ízlésem által tiltott
szót: „furcsa”, ideírhatom s helyén van),
s furcsa az is, hogy annyi év után
most jut eszembe megint, először,
bizonyos összefoglalás,
melyre a tizenöt éves kor
ösztönzött, s melyhez szinte semmi más
nem toldhatok ma sem,
vagy ha igen, újabb ki-tudja-mennyit várhatok,
amíg e többletekről s fogyatkozásokról szólhatok.
Valami a haláloamat akarja,
és még a soraimat is megszalasztja.
És csak most látom, milyen érdekes,
hogy a „halasztja” szó
összefoglalja az egész valót.
Valami úgy halaszt,
hogy előtte egy darabig
(és most hálójáték következik)
halaszt. És micsoda különbség,
ha azt mondom: halasztgat, vagy: halasztgat,
ez utóbbi a meg, az előbbi a még.
De inkább maradjunk csak az alapvonalnál;
vagy kössünk ki egy uszodai hasonlatnál
(még nem a BVSC sporttelepről, erről
később kell szólnunk), a szigeti Sportban
egy magyar bajnokságon, ahol kint voltam,
az akkor még igen érdekes
kétszáz méteres pillangóban
valaki megszaladt az első két hosszon,
és a harmadikon bekiabálták neki:
„Meghalsz”. Számomra az új mozdulatvilág
(csak mellen, háton, gyorsan „mentem”,
utóbbi kettőn is eléggé hitványul)
rejtelveiből „kitelt” menten,
hogy ez a nagy iramú itt még ténylegesen meghal.
Jött százötvennél a fal... ésatöbbi.
Nem itt fogunk kikötni.
Bár úgy ülök le a géphez,
hogy amit előre tudok, mi lesz,
úgy aránylik a készhez,
mint a billentyűrendszer a kézhez,
(ha ezt az arányt egyáltalán,
hasonlatként, meg lehet fejteni).
Bár, mondom, így ülök le,
él bennem az a törekvés,
hogy valami egész kerekedjék;
hiszen ezt látom egyebütt is,
ezt csinálja velem... ki is, mi is.
(És ide nem teszünk kérdőjelet.)
Ma, mindenekefelett,
úgy éreztem, a rövid sorok napja
lenne célszerű. Bizonyos izomcsomó
elkezdí lefekvéskor

és reggel, felkeléskor is folytatja,
a tojás- vagy karalábé-vájó kiskanál
mozgására emlékeztető
fájdalom bizonyára megszüntethető,
el is kellett volna mennem
orvoshoz, még ma reggel,
helyette idetelepedtem,
és az eddigieket
körülbelül fél óra alatt
a gépbe vertem. Rövidülnek
soraim, mert bizonyos karoknak
nem tudom mely részei sajognak,
úgy értem: a bal kisujjam zsibbadása
elfáradásra utal-e vagy valami másra,
nem tudhatom, de minden éjszaka
jó alkalom pár napja már,
hogy tapasztalhassam, milyen,
ha az emberbe valami úgy beleáll.
Bal felső harmadom most is kalapál,
hevesebben, mint kívánatos lenne.
De hogy minden egyéb ezért lenne?
Nem hihetem. Ám ha saját
törekvéseim mutatnak bizonyos ökonómiát,
ez feltételezhető egyebütt ugyanígy.
Valami nagyokat kanyarít,
hol kívülről, hol belülről súrol karéja;
most tér vissza a téma.
Az a tizenöt éves kori össze-
foglalás hasonlít e körívekre.
Három dolog, írtam egy irkalapra,
három dolog foglalkoztat ma
(vagyis lassan húsz éve):
a szerelem megoldatlan kérdése,
az irodalom (micsodája),
és, végül, hogy ne rövid szóval jelöljem,
a szervezetem elcsomósodása.
Igen, akkor így jártam iskolába,
és így jöttem haza;
és így telt itthon a délután, az este,
az évszakok (körülbelül
hat darab), mi még?
Felhúztam pulóverom elejét,
megvizsgáltam egy púpot az alsó
bordáim egyikén; és a kitartó
figyelés egyre mélyebbre
(vagy, ha az úgynevezett „normális”
életre gondolunk), egyre
távolabbra vont és sodort.
Emlékszem például egy komor
decemberi délre, afféle
nappali sötétségre, amikor
már éppoly (vagy talán ez a különbség?
hogy nem éppoly) szabadon sétálhattam
a pesti, Rákóczi úti, körüti
rendhagyó, havas alkonyatban,
és sálát vettem egy Wesselényi utca sarki boltban,
és képzelgéseimben egyre romoltam

(idáig merészkedhetem!);
és a durva falú kórház ablakán
kihajoló beteg már-már én voltam.
Karácsonykor, az utolsó tanítási napon,
az osztállyal a Múcsarnokba mentünk;
történelmi festmények lógtak felettünk,
aztán dr. E. M. (a leendő dr.)
és dr. S. P. (a leendő dr. S. P.) társaságában
én is ellógtam. Mentünk a Sztálan úton, a hóban,
mely épp akkor kezdett szállin-
gózni; nem is tudom, ez olyan ünnepeyes volt,
hogy még hógolyózni
is elfelejtettünk. Megint sötétedett felettünk,
és a Lánchídra érve
különös fénnel villogott a jégtáblák fehére,
mint ama faképnél hagyott
történelmi képeken bizonyos ez-azok.
E. M. és S. P. nem sejthette,
barátjuk hogyan nézegette
a Duna jegét, miközben hazafelé közeledtek.
(És az öngyilkosjelölt lejátszotta
jégkorong-gommbajnoksága
mit tudom én hányadik fordulóját;
emlékszem belőle a Dorogi Bányász csapatára;
és ez sem bizonyult megváltásnak,
mert ünnepek ide, vakáció oda,
komoly kilátásokkal kecsegtetett a Duna.)
De aztán ennek is valahogy vége lett;
egy kora nyári emléket még felidézhetek
egy s más kar-sajdulások árán.
Volt (és van) egy L. G. nevű barátom,
ma dr. L. G., talán Luszakában,
de életünknek abban a szakában
gyakran jártam fel hozzájuk a Derék utcába,
és üldögéltünk a teraszon,
fejünk felett gyér kis fügefalomb
(de hát másutt, errefelé, ilyen sincs!),
(fejünk fölé viszonylagos sűrűt
égtájunkon ritkácska füge vont).
Egy ilyen délután
határoztam el, hogy pontot teszek...
és elmegyek a Farkasbíró utcába,
ahol a házi-féle orvosom megvizsgálja...
megvizsgálja mimet? a bordámat,
melynek csomója támadt,
és ki tudja, miféle áttétele azóta.
Mindig ez volt a megoldhatatlan kérdés:
ha ma nem szólsz (mondtam magamnak),
talán még egy-két napot szabadon élsz, és
egy-két nap, így, az egész élet,
amíg rám nem ütik a hivatalos rák-pecsétet,
például E. M. édesapjának röntgen-írodáján.
Egy-két napokat szüntelen kívárván
telt el az említett hat évszak.
És a Farkasbíró utcában is épp csak
megfázással jelentkeztem végül,
és ártalmatlan pasztillákkal

felszerelve, de megkönnyebbült és kibékült
elmével vágtam neki a ... (mentem a fügefá
alá). Majd jött a nyár,
és az egész ... erre nem is emlékszem;
csak már nem hittem, hogy mindjárt végem,
nem hittem, hogy állandóan végem;
és, másképp, most sem hiszem egészen így,
de nem is olyan régen,
1972 novemberében meglehetősen
boldogan jöttem le a Krisztinavárosba
lejtősen futó utcán a csontsebésztől,
aki ezúttal sípcsontomat
szabadította meg — ha nem is a dudortól,
mely talán vénségemig ott dorombol —
a tizenöt éves kori vérsztől.
Elmeséltem neki is a fentebbieket,
nem sietett, meghallgatta nevetve;
ilyenkor a betegnek is megjön a kedve.
És — emlékszel? — a Róka utca sarkán,
akárha ... nos, bizonyos járókelők
talán oda se figyeltek bizonyos párra,
Rámra meg Rádra,
mert még a ragok száma is belesokasodott e felszabadulásba.
Leértünk a Krisztinába,
mindegy, milyen szint mutatott a lámpa,
bementünk a Közértbe;
ilyenkor az ember úgy körülnézne!
És ... Te most egy tefelon másik végén
ülsz és vackolódtatsz egy hivatalban,
felhívsz: elmegyek-e (ahogy alkantam)
a MÁV kórházba vagy a Maros utcába,
szív- s egyéb kivizsgálásra.
(Most már mindjárt befejezem;
nagyon fájni fog a kezem.)
Hogy ezek a motívumok,
melyek körül e kar- s szív-fájdítás forog,
összeállnak-e majd, avagy csak
belémkezdenek s abbahagynak:
nem is az én dolgom. A könnyen
megsejthető határvonások
sosem tévesztik el hatásuk.
Ha például egy akkori,
tizenhét-tizennyolc éves papír
megőrizte a dátumot,
annyit máris tudok, hogy aznap
cipeltem haza a Széna-térről
egy kosár paradicsomot vagy sárgabarackot.
De utolsó látogatásom
a BVSC-uszodában
ugyancsak emlékezetes
(bár nem tudom, napra mikor esett).
Akkor meg egy szilvás kosárral
integettem neked, anyám;
álltam egy toronyház árnyékában,
te a sporttelep vaskapujában
(kései nekibuzdulással ide jártam
napi sok tucat hossza; sőt, atletizáltam

a medencék melletti salakpályán;
 és mint aki valamin fönnakad,
 bár cserélődik közben a közeg,
 mint az uszodahosszakat,
 rovom a betűket, az oldalakat, könyveket) —
 csak ott *tudtam*: hogy mikor utoljána.
 És úgy álltam azzal a kosárral.
 (Most figyelmeztetést érzek: vigyázzak!)
 Nem vállalkozom felesleges bonyolításra.
 Térjünk vissza ama húsz év előtti,
 serdülőkori összefoglalásra;
 az írásra, a szerelemre, a pusztulásra —
 (Az első kettő, mintha, bizonyos
 életveszélyek árán, de: rendben volna)
 (milyen szép, ha a mottó
 marad az „uttó”)
 (minek-utója?)
 És feltolakszik egy „kis régi téma”.
 (Mintha a színészekkel beszélgetnék:
 sírva röhögnék;
 de majd egy későbbi jelenetben látjuk,
 hogy lesz a röhöghetnékből röghetnék,
 örökhetnékből sehova-se-lát-lyuk.
 Ó, e goth addig! E gat-gethetnék!
 Mikor én egy ragon is megragadnék;²
 mit bännám, ki mit szólna!
 Odaadnám akár a koponyát,
 hogy rásózzanak vele a sírásóra;
 ó, ha! ó, ha...)

² A rag-azkodás szép példája; természetesen minden hagyományos azkodásban is benne foglaltatik. Jelen esetben középpútként is értendő, az az-két-a-ság között. n.)
 a.) Szkézis, mely szerint a=a.(Pontatlanság elkerülésére pontatlanul: a=a)